

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет здоров'я, психології, фізичної культури і спорту
Кафедра психології та педагогіки

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна **Військова психологія**

Освітньо-професійна програма **Психологія**

Рівень вищої освіти **другий (магістерський)**

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Джигун Людмила Миколаївна
Профайл викладача	Джигун Людмила Миколаївна – Кафедра психології та педагогіки (khmnu.edu.ua)
E-mail викладача(ів)	dzhyhunL@khmnu.edu.ua
Контактний телефон	+38(068) 0539667; +38 (0965428839)
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=2304
Навчальний рік	2021-2022
Консультації	Очні: згідно розкладу; он-лайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Загальна характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Форма семестрового контролю			
				Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття				Індивідуальна робота здобувача	Самостійна робота, в т.ч. ІРС	Курсовий проект	Курсова робота	Залік	Іспит
						Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
В	Д	1	2	4	120	48	32		16		72			+	
В	З	1	2	4	120	8	4		4		112			+	

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Військова психологія» є вибірковою дисципліною в системі професійної підготовки студентів-психологів. Курс присвячений розгляду актуальних проблем військової політики і безпеки України, специфіці діяльності психолога у військовому підрозділі в мирний і воєнний час, а також проблемам соціально-психологічного супроводу діяльності психолога у військовій сфері. Важливим в курсі є виконання індивідуальних практичних завдань, які спрямовані на формування фахових компетентностей майбутніх психологів в сфері військової діяльності.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни – формування високого рівня готовності майбутніх психологів до здійснення професійних функцій в галузі військової психології; формування когнітивної компетентності психолога як світоглядної здатності на основі різних суміжних галузей психології; набуття соціально-комунікативної компетентності як здатності презентувати психологічні знання та здійснювати соціально-психологічний супровід військовослужбовців різних категорій.

Завдання дисципліни: сформуванню розуміння місця і ролі військової психології в контексті військової політики і безпеки України; сформуванню розуміння про зміст та функціональні обов'язки діяльності психолога у ЗСУ у мирний і військовий час; сформуванню у майбутніх психологів психологічну стійкість до психотравмуючих факторів сучасної війни, навчання методам саморегуляції, надання першої психологічної допомоги за умов травматичних ситуацій, підвищення адаптивності до бойових умов, підвищення рівня професійних і бойових навичок та вмінь.

Очікувані результати навчання

Здобувач вищої освіти, який успішно завершив вивчення дисципліни, має бути здатним: робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій; розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість; розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість; вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності; визначати напрями соціально-психологічного супроводу, розробляти та впроваджувати програми реабілітації та реадптації учасників бойових дій та їх сімей.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

№ тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота здобувача		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Предмет, завдання та структура військової психології	Предмет, завдання та структура військової психології. Психологія особистості військовослужбовця	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу	9	[1, с. 30-51; 4, с. 76-109; 5, с. 52-78]
2	Психологія особистості військовослужбовця				
3	Психічні властивості особистості військовослужбовця	Психічні властивості особистості військовослужбовця. Психічні процеси й умови їх активізації у військовій діяльності: пізнавальні процеси особистості	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу	10	[1, с. 76-78; 2, с. 51-63, 85-96]
4	Психічні процеси й умови їх активізації у військовій діяльності: пізнавальні процеси особистості				
5	Особливості функціонування емоційно-вольової сфери особистості в умовах військової діяльності	Особливості функціонування емоційно-вольової сфери особистості в умовах військової діяльності. Психічні стани військовослужбовців та їхні вияви у військовій діяльності	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу	10	[2, с. 80-89, 97-112; 3, с. 82-89]
6	Психічні стани військовослужбовців та їхні вияви у військовій діяльності				
7	Методика вивчення психічних якостей військовослужбовців: методологія та методика психологічного дослідження.	Методика вивчення психічних якостей військовослужбовців	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу	8	[1, с. 46-49; 2, с. 81-94]
8	Методика вивчення психічних якостей військовослужбовців: методи психологічного дослідження.				
9	Соціально-психологічна характеристика малої соціальної групи	Соціально-психологічна характеристика малої соціальної групи. Методи дослідження малих соціальних груп	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу	8	[1, с. 158-161; 2, с. 105-106]
10	Методи дослідження малих соціальних груп				
11	Психологія спілкування у військовому середовищі	Психологія спілкування у військовому	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного	8	[1, с. 81-92, 97-98]

12	Структура спілкування. Взаємодія як інтерактивний бік спілкування	середовищі. Структура спілкування. Взаємодія як інтерактивний бік спілкування	матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу		
13	Оптимізація спілкування у військовому середовищі	Оптимізація спілкування у військовому середовищі.	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу	9	[1, с. 38-40; 2, с. 105-106, 125]
14	Психологічні умови попередження та врегулювання конфліктів у військових підрозділах	Психологічні умови попередження та врегулювання конфліктів у військових підрозділах	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу		
15	Психологічне забезпечення: історія та сучасність	Психологічне забезпечення: історія та сучасність.	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу	10	[1, с. 19-29; 119-131]
16	Психологічна підготовка особового складу до бойових дій	Психологічна підготовка особового складу до бойових дій	Підготовка до практичного заняття за темою. Опрацювання лекційного матеріалу та літератури (завдання для самопідготовки). Підготовка до поточного контролю матеріалу		

Політика дисципліни

Організація освітнього процесу в Університеті відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відвідувати лекції і практичні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, практичні завдання виконувати відповідно до графіка.

Термін опрацювання матеріалу практичного заняття вважається своєчасним, якщо студент опрацював його відповідно до розкладу занять або не пізніше двох тижнів після того, як воно відбулося. Пропущене практичне заняття студент має відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

Здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни можуть користуватись як наявним в аудиторіях кафедри комп'ютерним обладнанням, так і власними пристроями (ноутбуками, планшетами, смартфонами). Власними пристроями можна користуватися як для роботи в системі Moodle, так і для доступу до зовнішніх інформаційних ресурсів, які необхідні для виконання практичних робіт і домашніх завдань.

До практичних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок визнання та перезарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ <http://surl.li/codwt>.

Здобувач вищої освіти виконуючи практичні і самостійні роботи з дисципліни має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах навчальної роботи здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має повторно виконати завдання з відповідної теми (виду роботи), що передбачені робочою програмою (силабусом).

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання академічних досягнень здобувача здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти визначаються відповідно до структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт.

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт. Встановлюється обов'язковий мінімум оцінок, які має отримати здобувач впродовж семестру, щоб виконати програму дисципліни.

Оцінювання результатів навчання здобувачів денної форми навчання складається з таких елементів: усне опитування, тестовий контроль, реферат.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання здобувачів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота		Самостійна робота здобувача		Семестровий контроль	
Усне опитування		Тестовий контроль		Залік	
1	2	1	2	За рейтингом	
ВК:	0,4	0,4		0,2	0

Примітки: ВК – ваговий коефіцієнт.

Критерії оцінювання за видами робіт

Усне опитування

Критерії оцінювання усного опитування

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві-три несуттєві похибки.
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві-три несуттєві помилки.
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Реферат

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Зміст питань розкрито повно і грамотно, вірно використано понятійний апарат; логічний виклад відповіді державною мовою; проявлено творчий підхід та самостійне мислення. Дотримані всі вимоги оформлення контрольної роботи. При написанні допущено дві-три несуттєві похибки.
Добре	Зміст питань розкрито повно. Показано повне засвоєння навчального матеріалу, володіння понятійним апаратом і фаховою термінологією; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі питань можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання тощо. Відповідь будується на основі самостійного мислення. Дотримані не всі вимоги оформлення контрольної роботи. Допущено дві-три несуттєві помилки.
Задовільно	Зміст питань розкрито неповно. Виявлено знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією. Відповідь будується на рівні репродуктивного мислення, слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді. Не дотримано вимог оформлення контрольної роботи.
Незадовільно	Зміст питань не розкрито. Виявлено розрізнені, безсистемні знання, допущені суттєві помилки у визначенні понять, перекручено їх зміст, виклад матеріалу хаотичний. Не дотримано вимог оформлення контрольної роботи.

Тестовий контроль

Тестовий контроль відбувається у Модульному середовищі для навчання ХНУ. Здобувач може пройти тест письмово за умови здачі заборгованості або відсутності технічних можливостей для комп'ютеризованого проходження тесту. На тестування відводиться 15 хвилин. Правильні відповіді здобувач записує у талоні відповідей. Для кожної теми, що вноситься на тестовий контроль, розроблений окремий тестовий блок, що містить 10 завдань. Вірна відповідь за кожне завдання в один бал. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці за інституційною шкалою, що виставляється здобувачу, наведена у таблиці:

Сума балів за тестові завдання	0–4	5–6	7–8	9–10
Оцінка за інституційною шкалою	2	3	4	5

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Контрольна робота

Контрольна робота здобувачів заочної форми навчання включає теоретичне питання та практичне завдання. Зміст та вимоги до написання та оформлення контрольної роботи подані у методичних вказівках, розміщених у Модульному середовищі для навчання ХНУ.

Оцінювання контрольної роботи здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
<i>Відмінно</i>	Зміст питань розкрито повно і грамотно, правильно використано понятійний апарат; логічний виклад відповіді державною мовою; проявлено творчий підхід та самостійне мислення. Дотримані всі вимоги оформлення контрольної роботи. При написанні допущено дві-три несуттєві похибки.
<i>Добре</i>	Зміст питань розкрито повно. Показано володіння понятійним апаратом і фаховою термінологією; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі питань можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання тощо. Відповідь будується на основі самостійного мислення. Дотримані не всі вимоги оформлення контрольної роботи. Допущено дві-три несуттєві помилки.
<i>Задовільно</i>	Зміст питань розкрито неповно. Виявлено знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією. Відповідь будується на рівні репродуктивного мислення, слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді. Не дотримано вимог оформлення контрольної роботи.
<i>Незадовільно</i>	Зміст питань не розкрито. Виявлено розрізнені, безсистемні знання, допущені суттєві помилки у визначенні понять, перекручено їх зміст, виклад матеріалу хаотичний. Не дотримано вимог оформлення контрольної роботи.

Підсумкова оцінка за семестр згідно з національною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до Електронного журналу. При цьому за вітчизняною шкалою ставиться відповідна оцінка, а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній здобувачем кількості балів відповідно до таблиці співвідношення.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка	Інституційна оцінка, критерії оцінювання	
A	4,75 – 5,00	5	Зараховано	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь і навичок.
B	4,25 – 4,74	4		Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками.
C	3,75 – 4,24	4		Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками.
D	3,25 – 3,74	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією.
E	3,00 – 3,24	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання.
FХ	2,00 – 2,99	2	Не зараховано	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни.
F	0,00 – 1,99	2		Незадовільно – необхідна серйозна робота і повторне вивчення дисципліни.

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

- 1 Історія розвитку психології.
- 2 Виникнення і розвиток військової психології.
- 3 Військова психологія в структурі сучасної психології.
- 4 Предмет і завдання військової психології.
- 5 Загальна характеристика особистості.
- 6 Психологічна структура особистості.
- 7 Розвиток особистості у військовій діяльності.
- 8 Спрямованість особистості та особливості її змісту у військовослужбовців.
- 9 Особливості вияву темпераменту і характеру воїна у навчально-виховному процесі.
- 10 Розвиток здібностей у військовослужбовців у ході військово-професійної діяльності.
- 11 Пізнавальні процеси особистості.
- 12 Особливості функціонування емоційно-вольової сфери особистості в умовах військової діяльності.
- 13 Проблема психічних станів у військовій психології.
- 14 Основні напрями роботи командира щодо формування та підтримання позитивного психічного стану.
- 15 Сутність паніки та причини її виникнення
- 16 Основні компоненти психічних утворень.
- 17 Психологічні умови посилення ефективності опанування воїнами психічних утворень.
- 18 Методологія та методика психологічного дослідження.
- 19 Методи теоретичного психологічного дослідження.
- 20 Методи емпіричного психологічного дослідження.
- 21 Поняття малої групи і колективу.
- 22 Розвиток малої соціальної групи як колективу та її основні характеристики.
- 23 Військовий колектив як різновид малої соціальної групи.
- 24 Соціометрична методика.
- 25 Гомеостатичний метод.
- 26 Шкала прийнятності як метод вивчення взаємин.
- 27 Вимірювання авторитету.
- 28 Метод узагальнення незалежних характеристик.
- 29 Сутність, функції та структура спілкування.
- 30 Спілкування та діяльність.
- 31 Основні характеристики спілкування.
- 32 Педагогічне спілкування.
- 33 Бар'єри спілкування.
- 34 Взаємодія як інтерактивний бік спілкування.
- 35 Оптимізація спілкування у військовому середовищі.
- 36 Конфлікти та причини їх виникнення у військових підрозділах.
- 37 Діяльність командирів щодо попередження та подолання конфліктних ситуацій у підрозділі.
- 38 Психологічне забезпечення: вітчизняний та іноземний досвід.
- 39 Психологічні війни та операції як складові психологічного забезпечення.
- 40 Актуальні проблеми психологічного забезпечення сучасних збройних конфліктів, регіональних війн і контртерористичних операцій.
- 41 Сутність і зміст психологічної підготовки військовослужбовців.
- 42 Основні напрями психологічної підготовки особового складу до ведення бойових дій.
- 43 Методи психологічної підготовки.

Рекомендована література

Основна:

1 Військові правопорушення: навчальний посібник / Коропатнік І. М., Алієв Р. В., Ануфрієв М. І., Бортяк К. В., Грицай Т. Г., Дубенко О. І., Золотарьова М. К., Катеринчук К. В., Копотун І. М., Коропатнік І. М., Кривенко О. В., Петков В. П., Петков С. В., Сивка В. В., Сингаївська І. В. та ін. Київ: Професіонал, 2022. 360 с.

2 Коропаткіна І. М. Соціально-психологічна реабілітація та адаптація військовослужбовців Збройних сил України, нормативно-правове забезпечення. Навчальний посібник. Київ: КНТ, 2021. 224 с.

3 Лісовський П. М. Військова психологія: методологічний аналіз: навч. посібник. Київ: Кондор, 2017. 290 с.

Додаткова:

4 Артюхова В. В. Загальна психологія: прикладний аспект узагальнення досвіду АТО: навчальний посібник. Харків: ХНУПС, 2017. 216 с.

5 Комар Зоран. Психологічна стійкість воїна: підручник для військових психологів. Київ: Толока. 2017. 185 с.

6 Психологічна підготовка та адаптація військовослужбовців Повітряних Сил до ведення бойових дій (на основі досвіду антитерористичної операції): навчально-методичний посібник / В. С. Афанасенко, В. І. Пасічник, А. Л. Злотніков, І. І. Ліпатов, Д. П. Приходько, А. А. Голота. Харків: ХНУПС ім. Івана Кожедуба, 2017. 358 с.

7 Статuti збройних сил України. Збірник законів 2022 року.